

Monistyczny system zarządzania w prostej spółce akcyjnej – analiza *de lege lata*

Damian Grabski

1. Wprowadzenie

Prosta spółka akcyjna pojawiła się w Kodeksie spółek handlowych¹ za sprawą ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw². Ostateczny termin wprowadzenia PSA uległ przesunięciu, lecz definitywnie nowy rodzaj spółki wprowadzono dnia 1 lipca 2021 r.³

Prostą spółkę akcyjną scharakteryzować można – zgodnie z brzmieniem art. 1 § 2 k.s.h. – jako spółkę handlową oraz – zgodnie z art. 4 § 1 pkt 2 k.s.h. – jako kapitałową. Odbiega ona jednak w sposób znaczący od pozostałych spółek kapitałowych. Cechą charakterystyczną tego rodzaju konstrukcji – na co wskazuje się także, tworząc model idealnej spółki kapitałowej – jest fakt oparcia się na substracie kapitału⁴. W istocie jednak spółka ta może opierać się także na substracie

¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.) – dalej: k.s.h.

² Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1655 ze zm.).

³ AGM Consulting, *Prosta spółka akcyjna przesunięta o rok...*, <https://www.agm-konsulting.pl/prosta-spolka-akcyjna-termin-wejscia-w-zycie-przesuniety-o-rok/> (dostęp: 26.09.2024).

⁴ A.J. Witosz, *Prosta spółka akcyjna formą organizacyjno-prawną innowacyjnego przedsiębiorstwa?*, „Studia Ekonomiczne” 2018, nr 362, s. 165.

osobowym, co wynika z symbolicznego kapitału akcyjnego, który został ustalony na kwotę 1 zł⁵.

Charakterystycznym elementem tejże spółki wskazywanym przez ustawodawcę jest jej przeznaczenie, tj. odpowiedź na potrzeby start-upów, czyli tego rodzaju przedsięwzięć, które charakteryzują się znaczną dynamicznością i zwykle opierają się na wykorzystaniu nowych technologii⁶. Jest to słuszne w swej istocie założenie. Jak wskazuje się w literaturze, pierwsza faza istnienia tego typu działalności cechuje się wysokim potencjałem wzrostu i innowacyjności, który polega na wprowadzaniu nowego lub też ulepszanego produktu⁷. W tej fazie występuje w związku z tym wysokie zapotrzebowanie na kapitał, ale możliwości jego łatwego pozyskania są ograniczone z różnych względów. Głównie problematyczne może stać się uzyskanie finansowania z banku, przy pomocy kredytów. Brak odpowiedniej historii kredytowej czy pozycji na rynku powoduje, że konieczne są innego rodzaju formy pozyskiwania środków na rozwój⁸.

Spółka ta, zgodnie z założeniami wynikającymi z jej nazwy, powinna stanowić uproszczoną formę spółki akcyjnej. Charakteryzuje się jednak dużym poziomem sformalizowania, przez co możliwość ewentualnych modyfikacji jej formuły jest ograniczona⁹. Ponadto ze względu na występujące dwie formuły zarządzania – monistyczną i dualistyczną, ale także przykładowo z uwagi na fakt konstrukcji akcji beznominałowych może wydawać się skomplikowana¹⁰. Dlatego warto przeprowadzić analizę jednego z jej charakterystycznych elementów, czyli monistycznego

⁵ R. Adamus, *Art. 300(1) Zawiązanie prostej spółki akcyjnej*, [w:] P. Malinowski (red.), *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, Warszawa 2021.

⁶ A. Skala, *Startupy. Wyzwanie dla zarządzania i edukacji przedsiębiorczości*, Kraków 2018, s. 14.

⁷ Ibidem, s. 15.

⁸ R. Adamus, op. cit.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

modelu zarządzania, w oparciu o obowiązujący stan prawny. Porównanie regulacji, w dosyć oczywisty sposób zaczerpniętych ze wzorców zagranicznych, z tymi, które zostały zastosowane przez polskiego ustawodawcę, może dodatkowo pomóc w zrozumieniu proponowanych rozwiązań.

2. Systemy zarządzania w prostej spółce akcyjnej

Istotnym elementem każdej spółki kapitałowej jest jej zarząd. Charakterystyczne dla prostej spółki akcyjnej pozostaje stworzenie w art. 300⁵² możliwości ukształtowania organów o charakterze monistycznym, jak i dualistycznym. To od założycieli takiej spółki zależeć będzie wybór formy zarządzania. Można stwierdzić, że pierwszy z tych systemów zawiera w sobie kompetencje dotyczące samego zarządu, jak i systemu nadzorczego. Drugi natomiast rozdziela te dwie funkcje na dwa osobne organy. W przypadku prostych spółek akcyjnych możemy mieć więc do czynienia z dwoma niezależnymi od siebie organami, czyli zarządem i radą nadzorczą, albo – w przypadku wybrania systemu monistycznego – z radą dyrektorów.

Dualistyczny model zarządzania spółką pozwala na stworzenie dwóch organów, które odpowiednio zajmują się funkcjami zarządu i nadzoru. Rada nadzorcza jednak, podobnie jak w innych spółkach kapitałowych, pozostaje organem fakultatywnym. Tylko ustawa wprowadza element obligatoryjny zawiązania tego organu¹¹. Oznacza to, że jest oczywiście możliwa sytuacja, w której spółka działa w modelu dualistycznym, tylko z zarządem.

Jeżeli jednak zdecyduje się ona na powołanie organu, jakim jest rada nadzorcza, to wówczas mamy do czynienia z powstaniem *incompati-*

¹¹ M. Dumkiewicz, *Art. 300(52) Organy prostej spółki akcyjnej*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2024.

*bilitas*¹². Oznacza to, że nie jest możliwa sytuacja, w której dwie osoby sprawują jednocześnie funkcje w dwóch organach. Zasada ta wynika także przykładowo wprost z regulacji art. 387 k.s.h. Takie ukształtowanie definitywnie zwiększa jakość nadzoru, co pozostaje szczególnie widoczne względem systemu monistycznego, w którym taka zasada nie funkcjonuje.

Rozróżnienie na dwa modele zarządzania jest jedną z charakterystycznych cech prostej spółki akcyjnej. System zarządzania monistycznego nie pojawia się w przypadku pozostałych, funkcjonujących już w kodeksie spółek handlowych, typów spółek kapitałowych. Zastosowane rozwiązanie jest, jak się zdaje, interesującą alternatywą dla typowego rozróżnienia na dwa osobne organy, z tego też względu warto przyjrzeć się mu dokładniej.

2.1. Ogólna charakterystyka systemu monistycznego

Zasadniczym założeniem systemu monistycznego jest opieranie się na tylko jednym organie w kontekście zarówno nadzoru, jak i zarządzania spółką. Takie uregulowanie tej kwestii pozostaje swoistym *novum* legislacyjnym. W przypadku pozostałych spółek kapitałowych występują sytuacje, w których konieczne staje się powołanie co najmniej dwóch organów¹³.

Tego rodzaju model zarządzania został przewidziany przez ustawodawcę *ex lege* w art. 300⁷³ § 1 k.s.h. W jego przypadku, o czym także już wspomniano, wyłączona została niepołączalność stanowisk. Dzięki temu, jak wskazuje się w literaturze, zwiększona została sprawność

¹² M. Dumkiewicz, *Art. 392, [w:] Kodeks spółek handlowych. Wybór orzecznictwa. Komentarz orzeczniczy*, Warszawa 2015.

¹³ Np. K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Art. 213, [w:] A. Kidyba (red.), Kodeks spółek handlowych. Tom II. Komentarz do art. 151–300*, Warszawa 2018.

w obiegu informacji dotyczących zarządzania spółką¹⁴. Jednoznacznie można wskazać, że tego rodzaju rozwiązanie zostało zaczerpnięte z krajów anglosaskich.

W ramach rady dyrektorów istotne znaczenie mają dyrektorzy wykonawczy oraz dyrektorzy niewykonawczy. Organ ten może delegować poszczególne czynności wynikające z prowadzenia jej spraw na jednego lub wielu dyrektorów wykonawczych¹⁵.

2.2. Dyrektorzy wykonawczy i niewykonawczy

Dyrektorzy wykonawczy to tacy dyrektorzy, na których umową, regulaminem rady dyrektorów lub uchwałą rady dyrektorów delegowano wykonywanie niektórych lub wszystkich czynności prowadzenia przedsiębiorstwa. Dyrektorzy wykonawczy, których nazwa wywodzi się z krajów anglosaskich, określani są mianem *executive directors*. Zarządzają oni sprawami spółki, pełnią funkcje zarządcze oraz opracowują strategię działań¹⁶.

Dyrektorzy niewykonawczy, których nazwa ma identyczną etymologię, określani są jako *non-executive directors*. Ich zadaniem, charakterystycznym jednocześnie dla instytucji rady nadzorczej, jest sprawowanie stałego nadzoru nad prowadzeniem spraw spółki, ich rzetelnością czy też prawidłowością. Dyrektorzy niewykonawczy mogą więc sprawdzać dokumenty, sprawozdania, żądać wyjaśnień, dokonywać rewizji stanu majątku spółki. Co istotne, ze względu na swoją funkcję mogą

¹⁴ W. Kierznowski, *Rada dyrektorów w prostej spółce akcyjnej – wybrane zagadnienia de lege lata*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2023, nr 4, s. 45.

¹⁵ M. Dumkiewicz, *Art. 300(52) Organy prostej spółki akcyjnej*, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2024.

¹⁶ W. Kierznowski, op. cit., s. 45.

nadal reprezentować spółkę. Ta kompetencja może jednak podlegać ograniczeniom wynikającym z umowy spółki, poprzez określenie sposobu wykonywania tego uprawnienia¹⁷.

2.3. Komitety rady dyrektorów

Interesującą konstrukcją występującą w modelu monistycznym są komitety rady dyrektorów. To wewnętrzne jednostki decyzyjne, w skład których wchodzi członkowie rady. Odpowiadają one za pewne sfery działalności spółki i są powoływane w celu wykonywania swoich zadań sprawnie i celowościowo¹⁸. Można wyróżnić zarówno komitety wykonawcze, jak i komitety rady dyrektorów. Te pierwsze, jak wskazuje ich nazwa, składają się z dyrektorów wykonawczych, drugie natomiast odpowiednio z dyrektorów niewykonawczych.

Istotą komitetu rady dyrektorów jest sprawowanie stałego nadzoru nad prowadzeniem spraw spółki. Komitet ten pełni więc funkcje w zasadzie charakterystyczne dla rady nadzorczej. Taki podmiot ma charakter fakultatywny, nie musi być zawsze wydzielany z rady dyrektorów w momencie jej powołania¹⁹. Komitet ten, sprawujący nadzór nad prowadzeniem spraw spółki, nie jest jednak władny do wydawania wiążących poleceń zarządowi²⁰.

Jak wskazuje się w doktrynie, funkcjonowanie takiego komitetu będzie oparte w zasadzie o taką samą formę działania co rada dyrektorów²¹. Oznacza to, że w ramach podejmowanych decyzji istotne znacze-

¹⁷ Ibidem, s. 45.

¹⁸ K. Reszczyk-Król, *Art. 300⁷⁶ Dyrektor wykonawczy i niewykonawczy*, [w:] Z. Jara (red.), *Kodeks spółek handlowych*, Warszawa 2024.

¹⁹ B. Skorupa, *Art. 300(76) Dyrektorzy wykonawczy i niewykonawczy*, [w:] R. Adamus, P. Malinowski (red.), *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, Warszawa 2021.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

nie będzie miało podjęcie ich bezwzględną większością głosów. Natomiast do podjęcia takich uchwał potrzebne byłoby uzyskanie określonego kworum. Takie rozwiązanie mogłoby jednak, co oczywiste, podlegać modyfikacjom wynikającym z umowy spółki albo też regulaminu samej rady dyrektorów.

Forma funkcjonowania tego komitetu łudzaco przypomina radę nadzorczą²². Brak jednak wyodrębnienia przez ustawodawcę możliwości powołania takiego organu związany jest z samym systemem monistycznym. Już sama rada dyrektorów jest organem, który łączy w sobie funkcje zarówno zarządu, jak i rady nadzorczej. Można powiedzieć, że w tym aspekcie jednolitość rady dyrektorów jest jej zaletą w kontekście sprawności podejmowania decyzji. Ewentualność podzielenia funkcji w ramach samej rady na dyrektorów wykonawczych i niewykonawczych jest możliwa do dokonania właściwie *ad hoc*. Oznacza to, że właściwy komitet można stworzyć w ten sam sposób. Co za tym idzie, sprawność dostosowywania się przez taki organ do bieżącej sytuacji i potrzeb spółki jest zdecydowanie większa, niż ma to miejsce w klasycznej sytuacji, gdy do czynienia mamy z wyodrębnieniem osobnego organu, jakim jest rada nadzorcza²³.

3. Monistyczny system zarządzania w Stanach Zjednoczonych

System monistyczny jest charakterystycznym elementem spółek działających w państwach anglosaskich²⁴. Bardzo istotnym, ale także trafnym przykładem dla zobrazowania tego, jak funkcjonuje tego rodzaju system poza Polską, są Stany Zjednoczone. W państwie tym także

²² P. Tracz, *Art. 300(52) Organy prostej spółki akcyjnej*, [w:] M. Kozuchowski, M. Macieszczyk, B. Woźniak (red.), *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, Warszawa 2021.

²³ K. Reszczyk-Król, op. cit.

²⁴ G. Kozieł, *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹–300¹³⁴ KSH*, Warszawa 2020.

występuje organ, jakim jest rada dyrektorów. Na jej czele stoi przewodniczący, nazywany CEO (ang. *Chief Executive Officer*) lub też menadżer generalny (ang. *general manager*)²⁵. Taka osoba może zostać zarówno zatrudniona przez radę dyrektorów, jak i wyłoniona z jej grona.

Struktura oraz uprawnienia tego organu najczęściej określane są w odpowiednim statucie spółki, czy też jej umowie. Taka forma regulaminu może określać liczbę członków organu lub sposób ich wyboru. Członków rady dyrektorów wybierają zwykle akcjonariusze danej spółki²⁶.

Rada dyrektorów stanowi swego rodzaju organ strategiczny, którego zadaniami jest ustalenie skutecznego jej funkcjonowania i prowadzenia jej przedsiębiorstwa. Rada tworzy więc w porozumieniu z CEO swoisty plan biznesowy. Dodatkowo ustala formę zarządzania przedsiębiorstwem, co także istotne – dzieląc obowiązki na osoby, które są obowiązane do ich wykonywania²⁷.

W literaturze wskazuje się również na to, że rada dyrektorów wraz z CEO łącznie stanowią odzwierciedlenie woli inwestora²⁸. Do ich zadań można zaliczyć odpowiednie zajmowanie się siedzibą przedsiębiorstwa, wyposażeniem czy pracownikami²⁹.

4. Próba oceny monistycznego systemu w prostej spółce akcyjnej

Analizując system monistyczny występujący na gruncie polskiego ustawodawstwa, warto wskazać zarówno jego wady, jak i zalety.

²⁵ W. Kierznowski, op. cit., s. 42.

²⁶ J. Chen, *Board of Directors: What It Is, What Its Role Is*, <https://www.investopedia.com/terms/b/boardofdirectors.asp> (dostęp: 22.09.2024).

²⁷ W. Kierznowski, op. cit., s. 43.

²⁸ M. Boland, D. Hofstrand, *The Role of the Board of Directors*, <https://www.extension.iastate.edu/AGDm/wholefarm/html/c5-71.html> (dostęp: 22.09.2024).

²⁹ Ibidem.

W zakresie zalet w doktrynie wskazuje się na to, że rada dyrektorów jest organem łączącym kompetencje związane z reprezentacją, prowadzeniem spraw spółki, jak i nadzorem nad nią. Takie połączenie wydaje się ekonomiczne³⁰. W związku z tym większa jest także praktyczność takiego rozwiązania. Połączenie funkcji w formie jednego organu daje większe możliwości w zakresie dostosowywania go do indywidualnych potrzeb spółki. Ograniczenie się do jednego organu niewątpliwie wpływa także na wymiar ekonomiczny z tego względu, że wówczas do obsadzenia konieczny jest tylko jeden organ, co przekłada się w późniejszym czasie na ilość opłacanych stanowisk³¹. Ponadto, co niebagatelne, pełnienie funkcji przez jeden organ ma istotny wpływ na szybkość obiegu informacji. Działalność w ramach jednego organu zdecydowanie pozytywnie wpływa na to, jak przekazywane są informacje.

W kontekście wad szczególnie istotne znaczenie może mieć problem niezależności i bezstronności nadzoru w obliczu sytuacji, w której kwestie nadzoru pojawiają się w tym samym organie, który jednocześnie temu nadzorowi podlega, z czym związany jest brak *incompatibilitas*. Osoby, które zasiadają w radzie dyrektorów, mogą więc wykonywać swoje obowiązki nierzetelnie, a co za tym idzie – wpływać negatywnie na funkcjonowanie spółki³².

5. Podsumowanie

Prosta spółka akcyjna jest stosunkowo nowym bytem w kontekście pozostałych spółek występujących na gruncie k.s.h. Nowe rozwiązania, które zaproponował ustawodawca, gdy wprowadzał tę spółkę, wydają

³⁰ W. Kierznowski, op. cit., s. 47.

³¹ B. Skorupa, op. cit.

³² W. Kierznowski, op. cit., s. 48.

się interesującą alternatywą dla pozostałych modeli spółek. Ukształtowanie jej w taki sposób, że odpowiada ona zapotrzebowaniu start-upów, z pewnością jest dobrą odpowiedzią na zmieniający się świat, w którym te modele stają się coraz popularniejsze. Kwestią definitywnie wartą dalszego rozważenia jest kondycja samych start-upów w Polsce, natomiast stworzenie podstawy do ich rozwoju w postaci tego modelu spółki na pewno wydaje się korzystne. Model monistyczny, pomimo oczywistych wad, jest jednak pozytywny dla spółek tworzonych ze względu na zapotrzebowanie na tego rodzaju działalność. Elementy ekonomiczne szczególnie mogą zachęcić rozwijające się przedsiębiorstwa do sięgnięcia właśnie po tę formę. Wady w postaci kwestii niezależności czy bezstronności na pewno mogą mieć znaczenie na późniejszym etapie rozwoju spółki, natomiast pierwsze kroki stawiane przez tego rodzaju organizacje w sposób satysfakcjonujący wpłyną na przedsięwzięcia.

Warto zauważyć, że prosta spółka akcyjna staje się coraz bardziej popularna. W pierwszym roku od jej powstania forma ta została wybrana około 800 razy³³. Według danych Ministerstwa Rozwoju i Technologii po dwóch latach od powstania tej formy działalności została ona zastosowana już około 1800 razy³⁴. Samą nowelizację można ocenić jako zadowalającą, a co za tym idzie stwierdzić, że model monistyczny, wraz z innymi cechami charakterystycznymi tej spółki, stanowi zaletę, która motywuje do zakładania właśnie tego typu spółek.

³³ A. Gałek, *Czy prosta spółka akcyjna wpłynęła na spadek liczby spółek komandytowych*, <https://www.komandytowa.pl/czy-prosta-spolka-akcyjna-wplynela-na-spadek-liczby-spolek-komandytowych.html> (dostęp: 29.09.2024).

³⁴ *Prosta Spółka Akcyjna ma już 2 lata*, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/prosta-spolka-akcyjna-ma-juz-2-lata> (dostęp: 28.09.2024).